

TWEEDE KAMERVERKIEZINGEN 2025

De partijprogramma's langs de politieke (jacht)meetlat

Op 29 oktober gaat Nederland naar de stembus. De peilingen laten flink wat verschuivingen zien ten opzichte van de huidige samenstelling van de Tweede Kamer. Daarnaast zijn de kieslijsten gevuld met nieuwe gezichten en de partijprogramma's zijn onder handen genomen. Welke standpunten nemen de partijen nu in en hoe staan zij tegenover dossiers die voor jagers belangrijk zijn? Wij zochten het voor u uit.

Tekst en samenstelling **Rienk Schootstra** en **Daniel Lameriks**

De aanstaande Tweede Kamerverkiezingen vinden vervroegd plaats, nadat in juni 2025 de PVV besloot uit de coalitie te stappen na onenigheid over asielmaatregelen. Sindsdien opereert het kabinet als demissionair minderheidskabinet. In augustus van dit jaar verlieten ook alle NSC-bewindslieden de regering. Daarmee zat kabinet-Schoof slechts 337 dagen, na een formatie van 223 dagen. Er valt straks op de 29^e veel te kiezen: in de polls gaan verschillende partijen nek-aan-nek. Hoe kijken de partijen

tegen jacht en natuurbeheer aan? Wij maakten een rondje langs de velden en doken de verkiezingsprogramma's in. Hieronder treft u een overzicht, waarin de partijstandpunten overzichtelijk op een rij zijn gezet. We bekeken wat de partijen over de volgende drie relevante onderwerpen schrijven: 1. jacht en faunabeheer, 2. natuur/juridisch/overig en 3. de wolf. Noot: de partijen staan in volstrekt willekeurige volgorde opgesomd in het overzicht. Het paginanummer achter ieder vermeld standpunt verwijst naar de pagina in het programmaoverzicht van de betreffende partij.

	Jacht – faunabeheer	Natuur – juridisch – overig	Wolf
 Verkiezings-programma 2025 'Sterker uit de storm'	We zorgen voor effectief fauna-, natuur- en landschapsbeheer, samen met boeren, jagers en natuurbeheerders. Invasieve exoten zoals de Amerikaanse rivierkreeft moeten effectief bestreden worden (p. 23).	Een sterke natuur zorgt voor balans: We vergroenen onze leefomgeving, zonder er één groot nationaal park van te maken. Natuur en economie kunnen elkaar juist versterken. Daarom geven we ondernemers en bedrijven de ruimte om bij te dragen aan een gezonde leefomgeving en aan een sterke natuur. Vaccinatie is belangrijk om de kwetsbaarheid voor dierziekten te verminderen. Monitoring en wildbeheer spelen een belangrijke rol (p. 24).	<i>Niet opgenomen in verkiezingsprogramma.</i>
 Verkiezings-programma 2025 'Bouwen op vertrouwen'	Het CDA kiest voor structureel en verantwoord wildbeheer en wil daarvoor de wildlijst waar mogelijk verruimen. Wanneer faunaschade boven een redelijke grens uitkomt, wordt dit opgevangen met een schaderegeling (p.61). Invasieve exoten, die een negatieve impact hebben op de biodiversiteit en het ecosysteem, worden middels landelijk beleid bestreden (p. 60).	We pleiten voor een verbetering van de omstandigheden voor natuurontwikkeling die daadwerkelijk bijdraagt aan biodiversiteit en natuur (p. 60). Het CDA pleit voor een evaluatie van de Natura 2000-gebieden om te zien of de doelen van de wet nog kunnen worden bereikt. Veelvoorkomende nationale diersoorten hoeven niet strikt getoetst te worden aan de criteria voor beschermde soorten (p. 35).	De wolf is terug in ons land. Wij kiezen voor veiligheid van mens en dier en voor de bescherming van boeren en vee. We zetten in op actief beheer en beperking van de populatie (p. 60).
 Verkiezings-programma 2025 'Een nieuwe start voor Nederland'	<i>Niet opgenomen in verkiezingsprogramma.</i>	Prioriteit aan natuurherstel. We starten een ambitieus programma om onze natuur op orde te brengen, zowel binnen als buiten beschermde natuurgebieden (p. 57). We brengen kenmerkende landschapselementen terug, zoals knotwilgen, poelen en slootjes. We planten op grote schaal nieuwe landschapselementen aan zoals houtwallen, bomen en bossen (p. 59). De natuur verdient onze bescherming. Daarom verankeren we de rechten voor de natuur en dieren juridisch steviger in de wet (p. 60).	<i>Niet opgenomen in verkiezingsprogramma.</i>
 Verkiezings-programma 2025 'Het kan wél'	<i>Niet opgenomen in verkiezingsprogramma.</i>	Er komt 50.000 hectare extra natuur. Daarvoor breiden we het Natuur Netwerk Nederland uit (p. 63). We maken weer ruimte voor natuur in onze leefomgeving. Versnipperde natuur verbinden we. En we herstellen en versterken het watersysteem en het landschap. We leggen overgangszones aan naast kwetsbare natuurgebieden (p. 63).	Bij wilde dieren kiezen we voor respect en realisme. We leren samenleven met soorten die terugkeren, zoals de wolf. Dat gaat niet altijd vanzelf: zeker de wolf zorgt in verschillende regio's voor vervelende gebeurtenissen. Lokale bestuurders krijgen genoeg ondersteuning en middelen om hiermee om te gaan. We kiezen waar mogelijk voor diervriendelijke oplossingen (p. 68).
 Verkiezings-programma 2025 'BBB levert'	Jacht en faunabeheer zijn en blijven een belangrijke basis van goed beheer en onderhoud van onze natuur én schadepreventie en verkeersveiligheid. Daarom worden jagers zelf actief betrokken bij tellingen, beheerdoelen en beleid. De nulstand voor wilde zwijnen wordt buiten aangewezen leefgebieden strikt gehandhaafd en de landelijke vrijstellingslijst voor jacht wordt aangepast (p. 38).	Vernieuwde natuurdoelen worden vastgesteld op basis van wat verplicht is in het kader van de EU-richtlijnen. Geen extra nationale doelen boven op de EU-doelen en -richtlijnen (p. 38). Uitbreiding van natuur(gebieden) is niet langer een doel op zich. We moeten zorgen voor instandhouding en versterking waar dat nodig is (p. 37).	Afschot is geen taboe en gemeenten en provincies krijgen makkelijker een vergunning om probleemwolven af te schieten. Bij ongewenst gedrag en aanvallen op vee grijpen we in. We streven naar een nulstand buiten aangewezen leefgebieden voor wolven in Nederland (p. 39).

	Jacht – faunabeheer	Natuur – juridisch – overig	Wolf
 Verkiezingsprogramma 2025 <i>'Zorgen voor zekerheid!'</i>	Niet opgenomen in verkiezingsprogramma.	We beschermen de natuur en biodiversiteit door de kwaliteit van water, bodem en lucht te verbeteren. We zetten ons in voor robuuste natuurgebieden en het in stand houden van bedreigde dieren en planten. Hierbij koesteren we ook landschapselementen zoals houtwallen, hagen en kwelders. Het redden van een 'snippernatuur' moet [...] worden afgewogen tegen andere maatschappelijke opgaven. Een voorwaarde is dat de instandhoudingsdoelen worden gerespecteerd (p. 77).	Na 150 jaar is de wolf terug in Nederland. In een dichtbevolkt land kan dat problemen veroorzaken. Waar wolven een bedreiging vormen voor mens en dier, moet het worden toegestaan om ze te verjagen en de populatie actief te beheren. De verantwoordelijkheid voor deze afweging ligt bij provincies. Om te voorkomen dat wolven aan mensen wennen en zo hun schuwheid verliezen, moet het mogelijk zijn om wolven te verjagen (p. 77).
 Verkiezingsprogramma 2025 <i>'Dit is uw land'</i>	De PVV houdt van dieren. Dierenmis-handelaars, illegale dierenhandelaren, malafide broedfokkers, stropers, trofee- en plezierjagers verdienen niets anders dan een snoeiharde aanpak: torenhoge boetes, gevangenisstraffen, levenslange houdverboden en beroepsverboden (p. 24).	Versoepeling van de Brusselse regels; verminderen van het aantal natuurgebieden met Natura 2000-status en/of verkleinen van gebieden. Ook wordt de Dierenpolitie uitgebreid (p. 24).	Probleemwolven verjagen; bij ernstige incidenten volgt onverbiddelijk afschot (p. 25).
 Verkiezingsprogramma 2025 <i>'Supersociaal!'</i>	Jacht is alleen voor natuurbeheer. De plezierjacht wordt afgeschaft. Jagen gebeurt alleen nog als het echt moet, onder strikte overheidscontrole en enkel bij bewezen grote schade of gevaar. Natuurbeheer gebeurt door natuurlijk evenwicht, niet door een geweer (p. 44).	Herstel van biodiversiteit, vergroening van stad en land. We breiden natuurgebieden uit, ook op zee, en verbinden ze tot een robuust netwerk (p. 40).	Niet opgenomen in verkiezingsprogramma.

Stemgedrag

Woorden geven richting, maar stemgedrag toont de echte keuzes. Dat blijkt ook weer uit recente moties over jacht en natuurbeheer. Hoewel stemmingen nooit de volledige onderbouwing van partijen laten zien, maken ze wel duidelijk waar fracties hun politieke prioriteiten leggen. De 'motie over een tijdelijke stop op beheer en jacht op prooien van de wolf', ingediend door PvdD en PVV, werd op 1 april 2025 aangenomen met 84 stemmen voor en 66 tegen. Een duidelijk signaal uit de Kamer, althans op papier. In de praktijk bleef het stil: de provincies zagen er geen aanleiding in om de motie uit te voeren.

Partijen die voor stemden: PVV, GroenLinks-PvdA, D66, SP, FvD, PvdD en Volt.

Partijen die tegen stemden: VVD, NSC, BBB, CDA, ChristenUnie, DENK, SGP en JA21.

Dan de motie van NSC over 'een verkenning naar een maximum-aantal wolven in Nederland' (25 maart 2025). Deze motie stelde dat de nationale staat van instandhouding van de wolf te groot zou

zijn voor de maatschappelijke aanvaardbaarheid, en riep op tot een verkenning van een ecologisch en maatschappelijk verantwoord maximaal aantal wolven. De Kamer verwierp de motie nipt met 76 tegen en 74 voor.

Partijen die voor stemden: VVD, NSC, BBB, CDA, SP, ChristenUnie, DENK, FvD, SGP en JA21.

Partijen die tegen stemden: PVV, GroenLinks-PvdA, D66, PvdD en Volt.

Ten slotte de motie van PvdD en PVV over 'een externe evaluatie van het stelsel van jacht en faunabeheer' (3 juli 2025). Daarmee loopt de geplande stelselwijziging (enige) vertraging op, omdat eerst nogmaals moet worden onderzocht welke problemen er momenteel spelen. De motie werd aangenomen met 115 stemmen voor en 35 tegen.

Partijen die voor stemden: PVV, GroenLinks-PvdA, NSC, D66, CDA, SP, ChristenUnie, DENK, FvD, PvdD en Volt.

Partijen die tegen stemden: VVD, BBB, SGP en JA21.

• verkiezingen

	Jacht – faunabeheer	Natuur – juridisch – overig	Wolf
 Verkiezingsprogramma 2025 <i>'Opstaan voor het goede'</i>	We maken meer werk van het beschermen van trek- en weidevogels, in het bijzonder onze nationale vogel: de grutto (p. 57).	In het natuurbeleid moet rekening worden gehouden met weidevogelbescherming, door niet alleen te focussen op behoud en herstel, maar ook op natuurontwikkeling [...] gericht op het tegengaan van versnippering, vermessing en verdroging. Boeren en natuurorganisaties worden beloond voor het onderhoud van landschapselementen en het beheer van soorten en leefgebieden (p. 57).	We gaan de populatie wolven actief beheren, met een zorgvuldig vastgesteld quotum en, als het niet anders kan, gecontroleerd afschot. Wolven die mensen aanvallen, worden afgeschoten (p. 57).
 Verkiezingsprogramma 2025 <i>'Natuurlijk'</i>	De landelijke lijst van vrij bejaagbare soorten wordt afgeschaft. Er komt een verbod op het doden van in vrijheid levende dieren door hobbyjagers (p. 34). Faunabeheereenheden (jagersclubs) worden afgeschaft (p. 35). Verwilderde katten worden niet gedood, maar gevangen, gecastreerd of gesteriliseerd en teruggezet (p. 36).	De rechten van dieren worden in de Grondwet erkend en vastgelegd (p. 26). Er komen maatregelen om verkeersongelukken met in het wild levende dieren als zwijnen en herten tegen te gaan, zoals het verlagen van de maximumsnelheid, het plaatsen van wildhekken en rasters en het inzetten van slimme technologie (p. 36).	Burgers worden beter geïnformeerd over hoe zij veilig en verantwoord kunnen omgaan met de aanwezigheid van wolven in een gebied. De wolf blijft een strikt beschermde soort in de Nederlandse wetgeving (p. 35).
 Verkiezingsprogramma 2025 <i>'Doe iets nieuws'</i>	Bij de aanpak van dieren die overlast veroorzaken en bij invasieve uitheemse soorten wordt er sterk ingezet op preventie. Bij dodingsmethodes moet het welzijn van dieren en eventuele impact op de natuur altijd worden meegewogen (p. 38). Volt wil het aantal wilde geiten en koeien op de BES-eilanden (Bonaire, Sint-Eustatius en Saba) drastisch terugbrengen (p. 75).	Internationaal is afgesproken dat in 2030 dertig procent van het land- en wateroppervlak op aarde beschermd natuurgebied moet zijn. We zetten als Volt in op 30% natuurfunctie van het land. Hiervoor is 150.000 hectare extra natuur nodig en moet het Natuurnetwerk Nederland met 34.000 hectare worden uitgebreid (p. 37).	Wij richten ons op het duurzaam samenleven met wilde dieren. We verbinden natuurgebieden in Nederland en over grenzen heen, zodat er voldoende ruimte komt voor wilde diersoorten zoals de wolf. Wolven in Nederland worden net als in andere landen gezonderd om hun gedrag beter te kunnen monitoren en voorspellen. De overheid ondersteunt preventieve maatregelen op boerenbedrijven (p. 38).
 Verkiezingsprogramma 2025 <i>'Stem christelijk voor Nederland'</i>	Het jachtstelsel en wildlijst worden herzien. Bij soorten die er goed voor staan, zoals de gans, horen geen ingewikkelde ontheffingsprocedures. Jagers krijgen meer ruimte voor de jacht op vossen en andere predatoren van weide- en akkervogels. Stropers en jagers die zich misdragen worden hard aangepakt (p. 80).	De Europese Natuurherstelverordening kan grote gevolgen hebben voor onder meer de landbouw. Zolang deze verordening niet ingetrokken wordt, wil de SGP de wet zo invoeren of aanpassen dat die zoveel mogelijk aansluit op de Nederlandse praktijk (p. 79).	In een groot deel van Nederland is gelet op de wildstand en de aanwezigheid van mensen en vee geen duurzame plaats voor vestiging van wolven. In deze gebieden is actief beheer van de wolf nodig (p. 80).
 Verkiezingsprogramma 2025 <i>'De Juiste Aanpak voor Nederland'</i>	<i>Niet opgenomen in verkiezingsprogramma.</i>	Via het Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer (ANLb) dragen boeren aantoonbaar bij aan biodiversiteit en landschapskwaliteit. JA21 wil afzien van generieke maatregelen en inzetten op regionale maatwerkpakketten rondom de meest kwetsbare natuurgebieden (p. 43).	Zo snel mogelijk duidelijkheid over wat voor Nederland geldt als een gunstige staat van instandhouding van de wolf. Vergoedingen voor wolvenaantallen moeten ruim beschikbaar zijn. Uiterlijk in 2026 de randvoorwaarden scheppen waarmee provincies kunnen starten met actief wolvenbeheer. Afschot moet dan ook tot de mogelijkheden kunnen behoren (p. 45).
 Verkiezingsprogramma 2025 <i>'Een nieuwe kans voor Nederland'</i>	We ondersteunen de jacht als belangrijk instrument voor natuurbeheer en voedselvoorziening. We stimuleren de consumptie van seizoensgebonden groenten en wild van eigen bodem, zodat Nederlanders meer lokaal eten en de voeling met het land wordt versterkt (p. 44).	We erkennen dat landgoedeigenaren en jagers zorgvuldig omgaan met natuur en steunen hun inzet. We gooien de EU-Natuurherstelwet in de prullenbak, zodat boeren en vissers niet langer gebonden zijn aan onrealistische Brusselse regels (p. 43). We stoppen met rewildingprojecten (p. 44).	FvD geeft bescherming van vee prioriteit boven het gedogen van de wolf. Indien een wolf overlast veroorzaakt, mag hij worden afgeschoten (p. 44).